

АНАЛІЗ ВИКЛИКІВ ТА ПРОБЛЕМ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СВІТОВОЇ КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ

Чалій Л. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та практики фізичної культури і спорту
Рівненський державний гуманітарний університет
вул. Степана Бандери, 12, Рівне, Україна
lydmula1567@ukr.net
orcid.org/0000-0003-4963-3864*

Ключові слова: *світова коронавірусна пандемія, професійна підготовка здобувачів вищої освіти, професійна діяльність, адаптація, рушій змін освіти, дистанційна і змішана системи освіти, карантин.*

У статті порушено проблему професійної підготовки здобувачів вищої освіти в Україні в умовах світової коронавірусної пандемії COVID-19, яка докорінно змінила нашу професійну діяльність. Ми зробили все можливе, щоб адаптуватися. Минуло понад сім місяців, відколи Всесвітня організація охорони здоров'я проголосила COVID-19 пандемією. Сотні мільйонів людей пережили й переживають періоди суворого карантину. Багато хто мусив раптово перемикнутися на роботу з дому; мільйони людей лишилися без роботи.

Розглянуто, що майбутнє видається непевним. Нам невідомо, коли суспільне життя повернеться у нормальне русло і чи повернеться взагалі, як невідомо й те, які шрами лишить по собі пандемія.

Окреслено актуальні проблеми, які зумовлені необхідністю усвідомлення нової реальності пандемії COVID-19 як рушій змін освіти. Пандемія COVID-19 докорінно змінила життя університетів. Утім, після «цифрового стрибка» у навчанні багато хто вимагає повернення до нормального навчання в аудиторіях. Заклади освіти припинили очне навчання та перевели понад мільйон здобувачів освіти на «домашнє навчання». Карантин яскраво показав спроможність кожного лектора, його підхід до роботи, організації навчання, володіння ІКТ-навичками. Це сприятиме зміні підходів до підвищення кваліфікації кожного викладача та скорегує кадрову політику.

З'ясовано, що ця проблема потребує подальшого вивчення та може розглядатися як узагальнення сучасного світового досвіду з найбільш жагучої проблеми, своєрідним дороговказом для науковців та викладачів. Указано на необхідність дослідження проблеми щодо переходу до дистанційної і змішаної систем освіти, які радикально змінюють способи навчання й учіння, що вимагає відповідних змін в освітніх вимірюваннях, показниках якості освіти, зокрема це стосується питань щодо подальшого перспективного дослідження.

ANALYSIS OF CHALLENGES AND PROBLEMS OF PROFESSIONAL TRAINING APPLICANTS OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE IN THE CONDITIONS OF THE WORLD CORONAVIRUS PANDEMIC

Chalii L. V.

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory and Practice of Physical Culture and Sports
Rivne State University of the Humanities
Stepan Bandera str., 12, Rivne, Ukraine
lydmula1567@ukr.net
orcid.org/0000-0003-4963-3864*

Key words: *global coronavirus pandemic, professional training of higher education applicants, professional activity, adaptation, driver of education changes, distance and mixed education systems, quarantine.*

The article raises the issue of professional training of higher education seekers in Ukraine in the context of the global coronavirus pandemic. Covid-19, radically has changed our professional activity. We did our best to adapt. More than seven months have passed since the World Health Organization declared Covid-19 a pandemic. Hundreds of millions of people have survived and are undergoing periods of severe quarantine. Many had to suddenly switch to work from home; millions of people lost their jobs.

It is considered that the future seems uncertain. We do not know when public life will return to normal and whether it will return at all, just as we do not know what scars the pandemic will leave behind.

The current problems caused by the need to realize the new reality of the COVID-19 pandemic as a driver of change in education are outlined. The COVID-19 pandemic has radically changed the lives of universities. However, after the «digital leap» in learning, many demand a return to normal learning in classrooms. Educational institutions have stopped full-time education and transferred more than a million students to «home schooling». Quarantine clearly showed the ability of each lecturer, his approach to work, organization of training, and mastery of ICT skills. This will help change the approaches to professional development of each teacher and adjust personnel policy.

It was found that this problem needs further study for the sake of urgency and can be considered as a generalization of modern world experience on the most pressing problem, a kind of guide for scientists and teachers.

It is pointed out the need to study the problem of transition to distance and blended education systems, have changed radically the methods of teaching and learning, which requires appropriate changes in educational measurements, indicators of education quality, in particular for further research.

Постановка проблеми. У зв'язку з динамічним розвитком інформаційних технологій за останні десятиліття з'явилися можливості використання дистанційної форми навчання в роботі закладів освіти. Особливої актуальності набуло питання необхідності впровадження дистанційних технологій у зв'язку з пандемією коронавірусу COVID-19 та карантинними обмеженнями. За допомогою цього методу здобувачі освіти проходять навчання вдома, використовуючи онлайн-курси, включаючи відеоуроки з реальними аудиторією чи класом. Учителі та викладачі можуть використовувати відеоконференції, інтерактивні

навчальні програми й матеріали, системи тестового контролю тощо [4, с. 139–143].

Цифровізація освітнього процесу й робота з технологіями дистанційного навчання помітно вплинули на те, як відбувається освітній процес.

До пандемії зміни у навчанні в академічних установах по всьому світу відбувалися досить повільно через традиційний лекційний підхід до викладання, закріплені інституційні системи, застарілість аудиторій та обладнання. Проте COVID-19 змусив викладачів, заклади освіти та уряди шукати нові ефективні рішення за відносно короткий період часу.

Викладачі та здобувачі вищої освіти сприйняли і зрозуміли концепцію цифрового навчання – навчання всюди і завжди, з будь-якого місця у найрізноманітніших форматах. Традиційне очне навчання в аудиторії доповниться новими формами навчання – від прямих трансляцій «лідерів суспільної думки у сфері освіти» до світу віртуальної реальності.

На початку карантину сформувалися консорціями і коаліції для вирішення питань навчання під час карантину з використанням цифрових платформ та інструментів, сформованих за участю різних зацікавлених сторін (уряду, видавців, фахівців у галузі освіти, постачальників технологій та операторів телекомунікаційних мереж).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемою вивчення професійної підготовки здобувачів вищої освіти в Україні в умовах світової коронавірусної пандемії COVID-19 займалися О.Р.Сватюк, Ю.Б.Миронов, М.І.Миронова [4]. Дана проблематика знайшла своє відображення у статтях зарубіжних науковців S. Brammer, T. Clark [6].

Методологічними та методичними проблемами дистанційного навчання займаються такі науковці, як П. Дмитренко, М. Кадемія, О. Колгатін, І. Лещенко, С. Вітвицька, В. Ясулайтіс, А. Петров, С. Сисоева, О. Тищенко, Б. Шуневич.

Питання оптимізації освітнього процесу та впровадження дистанційного навчання знаходять своє відображення у працях А. Андрєєва, Р. Бергер, Р. Деллінг, В. Кухаренка, О. Кірсанова, В. Лапінського, О. Пінчук, Г. Рамбле, Н. Тализіної, О. Пехоти, Л. Романишиної, Ю. Триуса, А. Хуторського, П. Сікорського та ін.

Мета статті – обґрунтувати проблему професійної підготовки здобувачів вищої освіти в Україні в умовах світової коронавірусної пандемії.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Запровадження дистанційного навчання на початку пандемії спонукало педагогічних працівників університетів швидко шукати способи, інструменти та електронні канали комунікації для його проведення та взаємодії зі здобувачами вищої освіти для їх професійної підготовки.

Дистанційне та змішане навчання стали невід'ємними формами організації навчання та повсякденної роботи зі здобувачами освіти в нових умовах. Ми бачимо, що для належної організації навчання необхідні не лише якісне Інтернет-підключення і технічне забезпечення, а й опанування та вдосконалення педагогами власних цифрових компетентностей, щоб повноцінно та уміло використовувати можливості цифрових платформ та інструментів для роботи з учнями.

Уже неодноразово ми акцентували увагу на корисності, зручності G Suite for Education (це Google Classroom, Google Meet, Zoom та набір

інших інструментів) – безкоштовного пакету хмарного програмного забезпечення та цифрових інструментів від компанії Google для організації дистанційного навчання.

Лунали закиди стосовно того, що Україна не готова до дистанційного навчання – це образа для більшості педагогічних працівників, які досить наполегливо впровадили в життя форму дистанційного навчання. Україна сьогодні відносно готова до дистанційної форми освіти.

Ми маємо переконання, ураховуючи позицію фахівців-освітян, що дистанційне навчання ніколи не замінить той реальний формат спілкування, який є в очному, повноформатному навчанні. Завжди дистанційну освіту розглядали як можливість здобування додаткових переваг. Але є той факт, що «червоний» рівень епідемічної небезпеки передбачає проведення виключно дистанційних занять.

Педагогічні працівники, які організовують дистанційне навчання, мають підвищувати свою кваліфікацію щодо використання інформаційно-комунікативних (цифрових) технологій в освітньому процесі. Зауважуємо, що обов'язкової наявності у педагогічних працівників документів про підвищення кваліфікації шляхом формальної освіти Положенням не передбачається.

Визнання результатів підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо використання інформаційно-комунікативних (цифрових) технологій в освітньому процесі шляхом формальної та неформальної освіти належить до повноважень педагогічної ради закладу освіти [2].

Протягом першої фази пандемії зберегти безперервність освітнього процесу вдалося насамперед педагогам із високим рівнем інновацій та креативності. Ідеться насамперед про ставлення до викликів карантину, про готовність із ними взаємодіяти: бути гнучкими, винахідливими в підході до освітніх норм, вимог та методів навчання.

Проте від 2020/2021 н. р. можна очікувати ще більших викликів і нестабільності, ніж під час першої фази пандемії, тому всім викладачам необхідно розробити динамічну стратегію щодо збереження безперервності освітнього процесу, котру можна буде оперативнo адаптувати до нових реалій.

Для викладачів труднощі виникли через неможливість індивідуального консультування здобувачів вищої освіти, збільшення часу на онлайн-спілкування з ними, оскільки онлайн-курси передбачають більш деталізоване пояснення домашнього завдання, ніж в аудиторії. Серед позитивних аспектів використання онлайн-навчання викладачами та здобувачами вищої освіти було підкреслено, що якість дистанційного навчання не відстає від якості стаціонарного навчання.

Здобувачі вищої освіти відзначили самоорганізацію, що дає можливість здобувати освіту у зручний час та зручному місці, рівний доступ до освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я та соціального статусу.

Більшість здобувачів вищої освіти виявляє інтерес до опанування сучасних інформаційних технологій, що дає змогу створити більш цікаве і привабливе освітнє середовище та в результаті підвищити якісні показники.

Успішність навчання здобувачів вищої освіти та навчальної діяльності викладачів тісно пов'язана зі здатністю людини до пізнання, її мотивацією, навичками соціальної взаємодії та вмінням спілкуватися, тому щоб ефективніше навчати здобувачів вищої освіти, дуже важливо, аби викладач розумів їхню мотивацію, природу формування та засвоєння знань, мікроклімат аудиторії. А для цього педагог має володіти певними психологічними знаннями.

Заклади освіти, які організують дистанційне навчання, мають включати до внутрішньої системи забезпечення якості освіти механізм моніторингу та контролю якості дистанційного навчання. Такий механізм може включати відстеження регулярності синхронної взаємодії, формування у здобувачів вищої освіти навичок самоконтролю, способи забезпечення академічної доброчесності в умовах віддаленості учасників дистанційного навчання, різні методи вивчення думки учасників освітнього процесу щодо недоліків і труднощів у навчанні, визначення потреби у навчанні педагогічних працівників та організація відповідного з навчання (у тому числі взаємонавчання педагогічних працівників одного закладу освіти) тощо.

Пандемія COVID-19 стимулює широке впровадження технологій дистанційного навчання, методик, що може слугувати основою для становлення творчої школи.

Творча родина – базисне середовище, в якому має формуватися цивілізація творчості; пандемія COVID-19 у багатьох випадках повернула батьків до їхніх родин: діти отримали можливість спостерігати роботу батьків у режимі онлайн, батьки – брати більшу участь у навчанні своїх дітей, разом вони отримали можливість працювати спільно над проектами.

Цивілізація творчості передбачає, що система цінностей творення має перемогти систему цінностей споживання в усіх країнах, соціумах, родинах, пересічних громадянах; для сприяння цій перемозі доцільно створити, бажано міжнародний, онлайн-ресурс «Творча освіта», на сторінках якого «творчі родини» й «вундеркінди» могли б ділитися своїм досвідом і проблемами, ресурсами та пропозиціями для творчої освіти (самоосвіти). Модераторами ресурсу повинні бути найкреативніші й найавторитетніші особистості [3, с. 34].

Завершився ще один рік – дуже непростий, коли наші уявлення про освіту та права в освіті зазнали суттєвих змін через пандемію та вимушені обмеження освітнього процесу. Протягом цього року ми зростали, вдосконалювалися, здобували нові знання та набували нових умінь.

Ми впевнені, що освіта онлайн не замінить звичайної, але вона має свої переваги.

Наприклад, є періоди, коли здобувачі освіти хворіють і їм потрібно навчатися, щоб потім не наздоганяти програму.

Окрім того, дистанційна освіта допомагає людям розкриватися, наприклад особам, які за психотипом є інтровертами. Такі особистості не завжди активно проявляють себе на практичних та лабораторних заняттях, їм простіше навчатися дистанційно.

Ми вважаємо, що найкращий варіант – поєднувати, коли основне засвоєння дисциплін відбувається в аудиторії, а вдома дистанційна освіта – як додаткова, яка допомагає краще заглибитися в дисципліну або тему.

Абсолютно впевнена, що дистанційна освіта привчає здобувачів вищої освіти до самонавчання.

У сучасному світі дистанційна освіта давно зайняла місце поряд зі звичайною.

В Україні карантин рано чи пізно завершиться, і від нас залежить, або ми далі використовуватимемо можливості онлайн-навчання як додаткового, або дистанційна освіта знову піде в небуття.

Ми – за використання можливостей розвитку дистанційної освіти, тому проводимо більш широке дослідження цього питання з обговоренням в експертному й освітньому середовищі.

Очікуваний перехід епідемії COVID-19 у пандемію призвів до того, що з метою стримування поширення коронавірусу 1,57 млрд учнів та студентів у 191 країні світу (що становить приблизно 90% усього світового контингенту) були вимушені перейти на онлайн-навчання. Проведені заходи, безперечно, були виправданими та давали змогу здобувачам освіти мінімізувати ризик захворіти на COVID-19.

Водночас карантинні обмеження зумовили появу нових викликів для закладів вищої освіти та органів управління освітою як на місцевому, так і на національному рівні. Масове закриття закладів вищої освіти яскраво продемонструвало, що освітня спільнота недостатньо мірою готова до сучасних викликів дистанційної освіти. Основними проблемами і труднощами, що постали перед освітянами та управлінцями, є: ефективна організація дистанційного освітнього процесу, адаптація освітньої політики до сьогоденних вимог, нарощення фінансового забезпечення закладів вищої освіти, модернізація їхньої матеріально-технічної бази.

Доречно наголосити, що у звіті ЮНЕСКО та заяві Бюро освіти йдеться про те, що зірваний навчальний процес для здобувачів освіти може призвести до значного зниження рівня освіченості населення [5].

ООН, своєю чергою, навіть пропонує новий термін «катастрофа покоління», пов'язаний із відсутністю нормального освітнього процесу [1].

Пандемія вимагає від закладів вищої освіти України розробляти та впроваджувати інноваційні рішення за досить короткий часовий проміжок, забезпечувати реалізацію онлайн-навчання за допомогою використання різноманітних веб-серверів, Інтернет-платформ, месенджерів, інформаційних ресурсів та соціальних мереж.

Висновки. Пандемія COVID-19 загострила у всьому світі (і зокрема в Україні) проблему рівного доступу до якісної освіти через повсюдний доступ до якісного Інтернету і лептопізації усіх здобувачів вищої освіти та викладачів.

Через пандемію коронавірусу весь світ шукає альтернативні шляхи для економічного та соціального життя. І галузь освіти – не виняток, адже для нас важливо, щоб освітній процес тривав та був якісним і безпечним. Дистанційне навчання є перспективною сферою розвитку освіти в умовах її цифровізації.

Водночас таке навчання у разі потреби дає змогу забезпечити індивідуальну освітню траєкторію здобувача освіти, а також неперервність освітнього процесу у разі надзвичайних обставин, які об'єктивно унеможливають відвідування закладів освіти.

Насправді інформаційно-комунікаційні технології, на нашу думку, – це є рушійна сила та

координатор зростаючої глобалізації освітнього середовища. Педагоги розуміють, що поєднання цифрових технологій і ресурсів дає більші можливості для поліпшення якості навчання й викладання, ніж усі попередні освітні технології. Інформатизація освіти як процес забезпечення сфери освіти методологією і практикою розроблення та оптимального використання сучасних засобів інформаційних і комунікаційних технологій допоможе краще реалізувати психолого-педагогічні цілі навчання і виховання.

Пандемія висунула виклики основній діяльності закладів вищої освіти щодо підтримки здобувачів вищої освіти через широкий спектр навчальних програм. Це суттєво ускладнює реалізацію інтерактивного, особистісно спрямованого традиційного аудиторного навчання, заснованого на багаторічному досвіді університетів [6, с. 454].

Із метою адаптації до тривалої пандемії заклади вищої освіти потребують гнучких методів освіти, які дадуть змогу безперервно пристосовуватися до різних етапів. COVID-19 призвів до активізації довготривалих педагогічних тенденцій, створив природний експеримент, який дає можливість перевірити та оцінити численні інновації. Перші результати вже вказують на те, що велика кількість нововведень, що були застосовані під час пандемії, будуть використовуватися для здобувачів вищої освіти і після кризи.

Подальшого дослідження вимагає проблема, яка виникатиме в потребі в уніфікації навчальних платформ та записі лекцій онлайн-викладачами, захисті авторських прав на матеріали, надані для ознайомлення здобувачів вищої освіти, що змінюватиме контекст навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Організація Об'єднаних Націй : вебсайт. URL: <https://www.un.org/ru>.
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Реформа освіти в Україні. *Інформаційно-аналітичне забезпечення* : збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (наукове електронне видання), 15 жовтня 2020 р. Київ : Інститут освітньої аналітики, 2020. 340 с.
4. Сватюк О.Р., Миронов Ю.Б., Миронова М.І. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес. *Проблеми застосування інформаційних технологій правоохоронними структурами України та закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання* : зб. наук. ст. Львів : ЛьвДУВС, 2018. С. 139–143.
5. ЮНЕСКО : вебсайт. URL: <https://ru.unesco.org/>.
6. Brammer S., Clark T. COVID-19 and management education: reflections on challenges, opportunities, and potential futures. *British Journal of Management*. 2020. Vol. 31. P. 453–456.

REFERENCES

1. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii (2020): [The United Nations] veb-sait. URL: <https://www.un.org/ru>. [in Ukrainian].
2. Pro osvitu (2017): [On education: Law of Ukraine] Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. [in Ukrainian].
3. Reforma osvity v Ukraini (2020) [Education reform in Ukraine] *Informatsiino-analitychne zabezpechennia*: zbirnyk tez dopovidei II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (naukove elektronne vydannia), 15 zhovtnia 2020 r. Kyiv: DNU «Instytut osvitnoi analityky», 340 s. [in Ukrainian].
4. Svatiuk O.R., Myronov Yu.B., Myronova M.I. (2018) [Features introduction are distance learning in the educational process. Problems applications are information technologies by law enforcement agencies of Ukraine and institutions of higher education with specific learning conditions]. *Osoblyvosti vprovadzhennia dystantsiinoho navchannia v osvitnii protses. Problemy zastosuvannia informatsiinykh tekhnolohii pravookhoronnymy strukturamy Ukrainy ta zakladamy vyshchoi osvity zi spetsyfichnymy umovamy navchannia* : zb. nauk. st. Lviv: LvDUVS, S. 139–143. [in Ukrainian].
5. IuNESKO (2019) [UNESCO]: veb-sait. URL: <https://ru.unesco.org/>. [in Ukrainian].
6. Brammer S., Clark T. (2020) [COVID-19 and management education: reflections on challenges, opportunities, and potential futures] COVID-19 and management education: reflections on challenges, opportunities, and potential futures. *British Journal of Management*. Vol. 31. R. 453-456. [in English].